

VČELKA

časopis pre školskú mládež.

Ročník III.

Turč. Sv. Martin, 15. septembra 1881.

Číslo 9.

Zo starých časov.

2. Počiatky roľníctva.

Pri dosavádných spôsoboch života nebolo avšak možné vyvinutie v plnej miere tých darov duševných, ktoré zavštíepil človekovi Pán Boh. Lovec, pri krvavom zamestnaní svojom, bol blízky k zdivočeniu; telo jeho otužilo sa síce, ale aj zdrsnatelo; rozumom svojím hýbal len tam, kde bolo treba strojiť úklady; jeho radostou bolo tuženie síl, ktoré horajúc nad dravcom a živočíchom vôbec, zanedlho pokúsil chcely sa v prepychu svojom už i na človekovi. Týmto činom stávala sa duša jeho neprístupnou dojmu jemnejšiemu. Aj kočujúcemu pastierovi prekážal nestály život jeho vyvíňovať dary duševné a myseľ šlachetnejšiu. On žil viac medzi zvieratmi než medzi ľuďmi; a ako dnes, ačpráve v blízkosti ľudí žijúci pastieri ľahko upadnú do neohrabanosti duševnej i telesnej: tak ešte tým menej dá sa myslieť, že tí prvší ľudia, tie nezkúsené a nevzdelané deti prírody, boli by vedeli pečovať o iné, než o jedenie a pitie, o odev, byt a stádo svoje. Pritom všetkom ale môžeme predpokladať pri pastierskom živote istý stupeň sriadenej domácnosti: rodič a dieťky žijú viac pospolu; mnohá nahodivšia sa zkusenosť, vynález, odhalenie, mohli byť lepšie vykoristené; a ako aj v našich časoch mnohého pastiera práve jeho samota ponúka k rozmyšľaniu, tak iste aj človečenstvo za mnohé vynálezy a ustanovizne má viac čo ďakovať pastierom predošlých časov, než divej, boriacej mysli národov loveckých. Kto zná, či ešte pred počiatkami samého roľníctva vnímavá a rozvažujúca myseľ daktorej pečlivej ženy pastierskej neprišla na prvé počiatky

nášho pradenia, ktoré aspoň do tak dávnych časov padá, že staré národy, Réci a Rimania, pripisujú vynálezenie priadze bohyni Minerve. — Tento a všetky možné iné vynálezy zostali ale neúplnými a kusovitými a nemohli stať sa spoločným majetkom ľudstva, pokýmkoľvek jednotlivé rodiny ťiahly so stádom svojím z miesta na miesto, pri čom i mnohý vynález prišiel zase do zapomenutia, lebo tým, že nežili pospolu, postrádali spojiva a tak i možnosť vzájomného sdelovania si zručností.

Len s vynálezom roľníctva počína sa pravá vzdelanosť ľudstva. Nevieme, ktorý človek prišiel prvý na ten blahonosný nápad, že sial semä v zem kyprú tým cieľom, aby neslo ono úrodu. Ale stať sa to muselo veľmi dávno. Písmo Sväté zpomína už Kaina ako roľníka, a za časov Abrahámových stálo roľníctvo v Egypte v plnom kvete. Starí Réci a Rimania pripisujú vynálezenie roľníctva božstvám svojim, čo je istým dôkazom toho, že dejepisne známy nám svet neznal už pôvodcu vynálezu, a že tedy počiatky roľníctva do najstarších časov sveta padajú. Obyčajne považujú sa Egyptčania za vynálezcov roľníctva. Tolko zdá sa byť istým, že umný tento staroveký národ ho aspoň zdokonalil a do iných krajín rozšíril.

Najstarší spôsob obrábania rolí bol veľmi nedokonalý: starí nemali žiadnych prístrojov, ktoré nám dnes pri práci pomáhajú, aby primäly zem k bohatej úrode. Sila ramien a kus dreva vykonávala pravdepodobne všetku tú prácu, ktorú my pomocou početného roľníckeho náradia prevádzame. Tak obyvatelia krajiny Peru v južnej Amerike, keď r. 1528 po prvýraz prišli tam Španielci, nemali ani pluhu ani záprahu a predsa obrábali pôdu; do drevenými tykami rozrytej zeme nabádali paličkami dierok a do týchto siali, lepšie sadili obilie. Černoši na rieke Senegale v Afrike obývajúci majú vo zvyku, že rozsekajú zem mečami svojimi, a starí obyvatelia kanárskych ostrovov zkopávali zem rohami z volov. — Naproti tomu v Egypte nachodíme pluh už veľmi dávno, áno aj u Číňanov má on byť jedným z najdávnejších vynálezov. Rozumie sa, že z počiatku bol on veľmi jednoduchý, nemal ani čeriesla, ani dosky, ani koliesok, ale záležal len z krivého konára alebo z dlhého na jednom konci ohnutého kusa dreva. Krivula troška prikresaná ryla zem a na dlhší koniec zapriahali sa voly.

Pozdejšie robené boly pluchy už složitejšie, aspoň z dvoch kusov: z jedného dlhšieho, na ktorý pripínané bývali voly, a z druhého kratšieho, od spodku zapraveného, ktorý bol tým opravdovým oradlom. Ponevác ale tento spodný kus pri oraní najviac trpel, pre tu príčinu zhotovovali ho nepochybne z najtvrdšieho dreva, ktoré ešte nadto zatvrdšovali umelým spôsobom, ako na pr. Číňania pomocou ohňa. Len v pozdnejších časoch začali pluchy okúvať. Dnes pravda nie sú nič viac neobvyčajného pluchy skrz na skrz železné, ktorých pevnosť a cieľu primerané

ustrojenie mrvia a presypajú ornú pôdu na želaný spôsob: snadno i rýchle.

Aj brána roľnícka, ktorá rozsiate semä zasýpa zase zemou, je dávny vynálezom. Zpomína ju už kniha Jóbova i proroctvo Izaiášovo. A umelé zúrodňovanie zeme: hnojenie a zvlažovanie vodou je tiež tak dávne, že predpisuje sa v pohanskom svete božstvám.

Keď obilie dozrelo, to odtrhané bývaly klasy rukou, ako činia to ešte i dnes niektoré národy. Medzitým tak zdá sa, že netrvalo dlho, počím vynalezený bol nástroj prácu tú usnadňujúci. Pravda neboly to hneď naše srpy a kosa. Tak obyvatelia Paraguajska, v južnej Amerike, zožívali obilie svoje pomocou rebier z hovädzieho dobytku. Podobným spôsobom mohli si i iné národy pomáhať prv ako známe bolo dorábanie kovov.

Dobývanie zrna z klasu dialo sa počiatočne len v rukách prstami. Ponevác ale zdĺhavá bývala to práca, myslíaci človek hľadal k tomu pohodlnejší spôsob. Starí India rozprestierali obilie na zem a prehánajúc po ňom voľy, alebo aj iné domáce zvieratá, vyšlapovali zrno z klasov. Tak deje sa to ešte po dnes na mnohých stranách našej dolnej zeme, kde vyšlapujú zrno koňmi. Čínania mlátia tak, že nehladený mramor vláčia sem tam po klasoch, a Turci tiež asi tak pokračovali pri práci tej, len že miesto mramoru upotrebovali k tomu cieľu silné na spôsob pílnika pozúbkované dosky. — U nás obyčajné cepy neboly nikdy po celej Europe rozšírené. V Italii a Francúzsku prišli na mohých miestach do úžitku takzvané mlátiace sánky. No všetky tu uvedené spôsoby mlatby nedokázaly sa byť dostatočnými, a preto ľudia začínali rozmyšľať o strojoch, ktoré by mlatbu i rýchlejšie i dokonalejšie previedly. Pravda výsledku dopracovaly sa v tomto smere činené pokusy len hodne pozde v novšom čase. Snáď prvá zmienka o mlátiacom stroji činí sa r. 1700, na ktorom traja ľudia behom jednej hodiny tolko urobili, ako 18 mlátiaci s cepami za ten istý čas; a 86 rokov po-zdejšie, tedy r. 1786, mal istý Planaza v Paríži už stroj, na ktorom dvaja robotníci tolko vymlátit mohli, ako 64 cepári za práve tolký čas. Stroje mlátiace ujímaly sa v hospodárstve len veľmi pomaly, hlavne pre jich drahotu; dnes sú zdokonálené, zlacnely a preto aj stretáme sa s nimi vždy častejšie.

Prvého vynálezcu roľníctva neznáme síce, ani najstarších pestovateľov jeho, zato ale zasluhujú oni všetku úctu a uznanosť človečenstva, lebo stali sa najväčšími dobrodincami ľudského pokolenia. Roľník totiž rád zotrýval na jednom mieste a stavá si príbytok potrebný pre seba, stajne pre statok, stodoly pre obilie, sýpky na zrno. Majúc raz to naj-potrebniejšie, hľadel si potom už i pohodlia: tak vznikly pomaly lavice, police, stoly. Na prvý hrniec a nádobie vôbec viesť mohol bádavú myseľ ľudskú dáky vyjamčený kameň; a ponevác odetému kožou človekovi nepohodlné

padlo vykonávať práce roľnícke, premýšľal na primeranejšom obleku, a prispôbil si tento tak, že vyrezal na koži diery pre ruky a sviazal lietajúce kraje kože remienkami. Všetky tieto prvé vynálezy mohli síce byť vo vyvedení svojom netrebné, ale kto divil by sa neúhladnosti v tých prvých počiatkoch ľudského priemyslu? Hlavné je to, že boli urobené prvé počiatky k pohodlnému domácomu životu, akému tešíme sa dnes. — Zvlášť dôležitým dokázalo sa roľníctvo skrz to, že viac rodín pospolu bývať mohlo. Len odtedy počína dejepis ľudstva a vzdelanosti jeho, od kedy začali sa ľudia združovať v spoločnosti. Toto spolčenie otrie človeka o človeka, príklad jedného povzbudzuje druhého, sused snaží sa prevýšiť suseda, preto zkúma rozvažuje a robí pokusy. Tým činom vznikajú pomaličky opravy, ktoré oblahčujú život, budia myseľ a duševné sily človekove vždy dial a dial ku krajšiemu rozvoju vedú.

Trestná pravota lišky.

Dla Starýho zpracoval A. Bielek.

(Veľká sieň; predseda zaujme vyvýšené miesto za stolom; po bokoch zapisovatelia a porotci. Galleria je preplnená zvedavým obecenstvom.)

Žalobníci: *Opatrný* a *Kohút*, statkári, *Javor*, lesný, a *Pozorný*, hájnik.

Svedkovia: *Jedla*, učiteľ, a *Bez*, prírodovedec.

Na lavici obžalovaných sedí: *Liška*.

Pristupuje sa k vylúčeniu od lišky a žalobníkov zavrhnutých porotcov; po prevedení losovania zaujme každý patričné miesto.

Predseda: Prelíčenie vyhlasujem týmto za započaté. Prosím, by bolo všeobecne v známosť vzaté, že mojou svätou povinnosťou je bdieť nad poriadkom v súdnej sieni. Vyzývam teda patričných pánov a ctené obecenstvo, by ma neprivedli do toho nemilého položenia, žeby núteným som bol použiť tých nemilých prostriedkov, ktoré mi zákon dáva v takýchto okolnostiach pod moc. Obraciam sa, páni porotcovia, i k vám a upomínam vás, by ste so svedomitým pozorom sledovali priebeh prelíčenia, lebo pamätajte, že vás k tomu viaže prísaha, zákon, svedomie a vaša občianska česť! — Žiadam obžalovaného, by udal svoje meno, rok narodenia, stav a obydlie.

Obžalovaný: Moje meno je „liška obecna“; narodená som roku 187* v Dubovej Vieske; som od malička súkromníkom; živím sa veľmi pokojno; stáleho obydlia nemám, no zo zvláštneho pudu zariďujem si svoju domácnosť tam, kde pozdá sa mi to za najvýhodnejšie.

Predseda: Prosím predniesť obžalobu.